

BERLİN'DE YAŞAYAN TÜRK GENÇLERİNİN KÜLTÜREL KİMLİKLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

A Survey on Cultural identities of Turkish Youth Living in Berlin.

Yrd. Doç. Dr. Bekir ŞİŞMAN*

ÖZET

Bu çalışma anket ağırlıklı bir çalışmadır. Ancak, gözlem ve görüşme teknikleri ile elde edilen veriler de bu çalışmada kullanılmıştır. Anket, Berlin'de yaşayan ve yaşları 18-25 arası olan 100 Türk gencine uygulanmıştır. Gençlerin %40'ı erkek, %60'ı bayandır. Türk gençlerinin pek çok konuda ilerleme göstermelerine rağmen, yine de dil, eğitim ve işsizlik onlar için en önemli sorun olmaya devam etmektedir. İki dillilik ve iki kültürlülük içerisinde onlar kendi kültürel kimliklerini büyük oranda korumuşlardır. Üniversite öğrencilerinde, Alman vatandaşlığına geçenlerde ve evinde Almanca konuşanlarda anket değerleri daha fazla değişkenlik göstermektedir.

Kültürel değişim sadece Almanya'daki Türklerin yaşadığı bir süreç değildir. Bugün, Türkiye'de, hatta dünyanın pek çok toplumunda, yine gelişen dünyaya endeksli ve sosyal, ekonomik, teknolojik gelişmelere paralel bir kültürel değişim süreci yaşanmaktadır. Bu süreç Almanya'daki Türkler için oradaki sosyal, ekonomik ve hukuki şartlar nedeniyle daha hızlı ilerlemektedir. Ancak insanlar, özellikle toplu yaşadıkları alanlarda kimliklerini, geleneklerini daha fazla korumakta ve daha az asimile olmaktadır. Entegrasyon meselesi ise bir eğitim meselesidir. Türkler, başlangıçta misafir işçi (Gastarbeiter) olarak geldikleri ülkenin hukuk düzenine, kurallarına ve şartlarına elbette uyum göstermek durumundadırlar.

Anahtar Kelimeler

Berlin, genç Türkler, kültürel kimlik, anket, değişim

ABSTRACT

This study is a questionnaire. Yet, findings of surveys and interviews are used in this study. The questionnaire is used among 100 Turkish youth between 18 and 25 living in Berlin. The gender of the youth is %40 male, and %60 female. Language, education and unemployment exist important problems for Turkish youth, though they have improved themselves in same fields. Within bilingual and bicultural society, they have managed to preserve their identities and cultural merits. The findings of the questionnaire have shown difference between university students the one obtained and citizenship of this country.

Culture change is not a process only Turkish people have experienced in Germany. Today it is the one felt in Turkey and in among countries of the world as well, as consequence of social, economic and technological developments. This process develops faster for Turkish community in Germany due to the social, economic and lawful conditions. However, people of minor communities living together in same places can preserve their identities, traditions and they are not much open to assimilation. On the other hand, the matter of integration is a matter of education. Turkish people are of course expected to adapt themselves to the order of law, constitutional rules, and other conditions of the country where they invited as guest workers at the beginning.

Key Words

Berlin, Turkish youth, culture identity, questionnaire, change

Giriş:

Bugün, Almanya'da yaşayan 2.5 milyonluk Türk nüfusu, Türk-Alman ilişkilerini belirleyen en önemli faktördür. Bu nüfus Türkiye'nin tarihsel müttefik kabul edilen Almanya ile daha sı-

cak ilişkiler kurmasını da sağlamaktadır. Almanya Türkleri her iki ulusun yadsıyamayacağı biçimde bugünkü Türk dünyasının bir parçası olarak tarih sahnesindeki yerini çoktan almıştır.

Bazı kaynaklara göre 1910-18 arası

* Ondokuz Mayıs Üniv. Fen-Edebiyat Fak. Öğretim Üyesi

dönemde Alman fabrikalarında 10.000 kadar Türk gencinin (teknik ve mesleki alanda) çalışması ile ilgili bir anlaşma Osmanlı ve Alman devletleri arasında yapılmıştı (Türkdoğan 1984: 26). Ancak Federal Almanya'ya Türk işçilerinin kitleler halinde göçü ilk defa 1960'lı yıllarda başlamıştır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'da yeniden kalkınma projesi çerçevesinde işçi ihtiyacı ortaya çıktı. Bu ihtiyacı Almanların karşılayamamaları, Almanya'nın dışarıdan işçi talebini doğurdu. 1961 yılında da Federal Almanya ile Türkiye Cumhuriyeti arasında bir işçi alımı sözleşmesi imzalandı. Bu sözleşme neticesinde aynı yıl 6.000 kadar Türk işçisi çalışmak üzere Federal Almanya'ya göç etti. Bu rakam 1970'lerde 1 milyona, 1980'lerde 1.5 milyona, 1990'larda 2 milyona, günümüzde ise 2.5 milyona ulaşmıştır. 1960 ve 70'li yıllarda bu ülkeye çoğunlukla ekonomik nedenlerle gelen Türk işçileri, kısa süre sonra kendi ülkelerine dönmeyi düşünüyordular. Birinci kuşak bu fikri hep muhafaza etti. Kimisi bir traktör, bir araba, bir işyeri ya da ev alabilecek parayı denkleştirir denkleştirmez ülkesine dönecekti. Bu nedenle ailelerini yanlarına aldırmayanlar da çoğunlukta idi.

Zaten, Federal Almanya'nın yabancı işçi politikasını belirleyen "Bund-Länder" komisyonuna göre, Federal Almanya bir göçmen ülkesi değildi. Almanya'ya kısa veya uzun süreden sonra kendi kararları ile ülkelerine dönecek yabancıları kabul etmiş bir ülke olarak bakılmalıydı (Türkdoğan 1984: 24).

Çoğunlukla Türkiye'nin kırsalından gelen ve başlangıçta işsiz ve işeğitimsiz olan Türk işçileri Almanya'daki sosyal ve ekonomik imkanlardan ötürü geri dö-

nüş düşüncelerini bir müddet ertelediler ya da bu düşüncelerinden vazgeçtiler. Bu nedenle Türk işçilerden çok az bir bölümü kısa süre sonra geri dönebildi. Almanya'da kalanlar ise, aile birleşimi yoluyla ailelerini de yanlarına aldılar. Bunun neticesinde ortaya çıkan ikinci kuşak Türkler (ki bugün yaşları 35-55 arasında kabul edilebilir), birinci neslin geri dönüş düşüncesini hep olumsuz etkilemiştir. Buna rağmen "1988 yılına kadar geri dönen Türk işçi ve ailelerinin sayısı 1.4 milyonu bulmuştur (Şen 1991:6)".

Türkler neredeyse yarım asırdan beri Almanya'dadır. Bu yarım asırlık zaman dilimi 1965 yılında "Biz iş gücü istedik, insanlar geldi." sözünü sarf eden Max Frisch'i haklı çıkardı! Çünkü gelenler gerçekten insandı ve onların iş hayatı yanında yeme, içme, sağlık, eğitim, adalet, aile, sosyal güvence ve güvenlik gibi birtakım insani değerlere de ihtiyaçları vardı. Aslında bunlar sağlandıkça, Almanya Türk Toplumu yaşadığı ülkeye daha fazla entegre olacaktı. Kısmen de böyle oldu. Almanya'da yetişen ünlü Türk yazarı Emine Sevgi Özdamar'a göre de "Birinci nesil işçi, ikinci nesil kebabçı, üçüncü nesil artık sanatçı" idi (2004:4). Sadece sanatçı değil doktor, akademisyen, sporcu, sinema oyuncusu, yönetmen, eğitimci, işveren, girişimci, mühendis, şair ve müzisyendi de aynı zamanda.

İlk zamanlar Almanya'daki işçilerimizin, gurbetçilerimizin; içtenliğin ve dayanışmanın güçlü olduğu küçük toplum tipinden, kalabalık içinde ferdi yalnız bırakan ve herşeyi "paraya" göre değerlendiren büyük toplum tipine geçerken "kültürel şok" da denilebilecek bazı ruhsal sıkıntılar geçirdiği bir vakıdır

(Türkdoğan 1973:34). Ancak, bugün gelinen nokta itibariyle pek çok sıkıntı geride kalmıştır. “Almanya’daki Türk toplumunun yapısı; tekdüze bir işçi düzeyinden, çok boyutlu birey topluluğuna dönüşmüştür(Yıldız 2005:17)”. Genç kuşağın Almanca bilgisi, Almanya’ya uyum ve eğitim durumu yaşlı kuşaktan farklı olduğu için ; arz ve talepleri de değişmiştir. Ne istediğini bilen genç kuşaklar siyasete, sanata ve edebiyata yönelmiş; işçi çocuğu olarak görülmeekten sıyrılıp, seçkin kesimlerde yer almaya başlamıştır. İlk başlarda bakkallık, fırıncılık, kebabçılık, büfecilik yapan Türk girişimcisi de bugünlerde hem sayısını 55.000’e çıkarılmış hem de Alman işletmecilerle rekabet edebilecek düzeye gelmiştir (Yıldız 2005:19).

Yine bu yarım asırlık farklı kültür atmosferiyle ve inanç kesimiyle temas; kültürel etkileşim ve farklılaşma noktasında neler getirmiştir? Bir kültür daire-sini diğerlerinden ayıran bazı alanlar vardır. Bu alanların da elbette en etkin olanı Folklor’dur. Almanya Türkleri bu alanda acaba hangi kültürel değerleri devam ettirmekte veya farklı kültürlerin etkisiyle bunları bağlama dönüştürmektedir? Bu çalışmanın belki de en temel dayanağı bu soruya bir cevap aramaktır. Bu çalışma 45 yıldır Almanya’da yaşayan Türk toplumundan bir kesit almayı ve bu kesitten genele bakabilmeyi hedeflemektedir. Yine bu çalışma ile amaç, Almanya Türk Toplumundaki sosyo-kültürel değişimleri; davranış biçimlerinde ve düşüncelerinde meydana gelen değişimleri, Berlin bağlamında ele alarak tespit etmek; Almanya Türk Toplumunun bir röntgenini çekmektir.

Almanya’nın birçok kentinde Türk nüfusun yaşadığı bilinmektedir. Ancak

Berlin’deki Türklerin sayısı ve konumları diğer Alman şehirlerine göre özel bir durum arz etmektedir. 1991’den önce Demokratik (Doğu) Almanya sınırları içerisinde bir ada durumunda olan Batı Berlin’e Federal Almanya tarafından bazı sosyo-ekonomik avantajlar sağlandı ve bir hava köprüsü kurularak ulaşım ve iletişim imkanları getirildi. Batı Berlin’e getirilen teşvik kapsamı içerisinde pek çok fabrika ve işyeri burada kuruldu; çalışanlara daha yüksek ücret sağlandı. Berlin’de hayat ucuz, vergiler düşük, işsizlik sorunu yoktu. Berlin’de yaşayan Alman gençleri askerlikten de muaf tutulduklarından şehir kalabalık ve hareketliydi. Bu durumu (teşviki) en iyi değerlendiren göçmen grubu Türkler oldu. Sosyal, kültürel ve ekonomik imkanlardan dolayı Türklerin en çok tercih ettikleri şehir olan Berlin, bugün de Türk nüfusun en yoğun olduğu kent özelliğindedir. Berlin’deki Türk nüfusu bugün 200.000’e ulaşmıştır (Alman vatandaşları olan Türkler de bu rakama dahildir.) Ayrıca Berlin, başkent olması dolayısıyla da çok uluslu ve çok kültürlü bir yapı arz etmektedir.

Berlin’e gelen Türkler biraz da azınlık psikolojisi ile bir arada yaşamayı, birbirleriyle yakın oturmayı tercih ettiler ve bazı Türk bölgeleri (semtleri) oluşturdular. Kreuzberg, Neuköln ve Wedding bugün bile Türklerin yoğunlukta oldukları semtlerdir. Bu bölgeler Türk kültür ve sosyal bilimcileri açısından, özellikle Türkiye’nin AB’ye entegrasyonu sürecinde önemli bir laboratuvar niteliği taşımaktadır. Bu bağlamda Berlin, çalışma sahası olarak özellikle tercih ettiğimiz bir kenttir.

Çalışmanın Amacı:

İnsanların farklı kültür ortamları-

na; özellikle geleneksel toplumlardan gelişmiş batı toplumlarına geçişinde bir adaptasyon problemi yaşanmaktadır ki; bu problem bazen “kültürel şok” a bile dönüşebilmektedir. Bu çalışma ile, Türklerin Almanya’ya adaptasyonu ve kültürel bir şok yaşayıp yaşamadıkları, adeta onları kendileri yapan ve onların kimlikleri durumunda olan kültürel değerlerini ne ölçüde korudukları, gibi konularda cevaplar aranmaya çalışılmıştır.

Dört kuşaktır Almanya’da var olan ve bundan sonra da var olacağı kuvvetle muhtemel olan Almanya Türkleri’ndeki bu kültürel değişimi ve etkileşimi belki de en iyi gözlemleyebileceğimiz kuşak, bugün yaşları 15-30 arası olarak düşünülen üçüncü kuşaktır. Biz üçüncü kuşağı, yani orada yaşayan bugünkü Türk gençliğini en iyi temsil edebileceğini düşündüğümüz 18-25 arası yaş grubundaki genç Türklerin, Türk kültürüne ait ve bugün Anadolu’nun neredeyse tamamında bilinen, tanınan değerleri görme, tanıma ve benimseme noktasında nerede durduğunu belirleyerek, onların kültürel kimliklerini ve eğilimlerini ortaya çıkarmaya ve gelecek adına ortaya çıkabilecek duruşlara katkıda bulunmaya, böylelikle geleceği öngörmeye çalıştık.

Çalışmada Kullanılan Yöntem:

Bu çalışma anket ağırlıklı bir çalışmadır. Ankette 30 adet soru sorulmuştur. Bu soruların bir kısmı deneği tanıma yöneliktir (cinsiyeti, mesleği, yaşı, medeni, durumu vs.). Aşağıdaki çizelgelerde yer alan 22 adet soru ise deneğin Türk kültürüne ait kimi değerleri ne ölçüde tanıdığının tespitine dair sorulardan oluşmaktadır. Bu anket, 18-25 yaş arası 100 Türk gencine uygulanmıştır. Bu gençlerin 70 kadarı 22 Mayıs 2004 tarihinde Berlin Brandenburg Kapı-

sı’nda yapılan Türk Günü Yürüyüşü’ne katılanlardan; 10 kadarı Freie (Hür) Üniversite’nin Türkoloji Enstitüsü öğrencilerinden, 10 kadarı Hür Üniversite’nin Türk öğrenci klübü mensuplarından, 10 kadarı da meslek eğitimi yapan Türk gençlerinden seçilmiştir.

Deneklerin 40 kadarı erkek; 60 kadarı bayandır. Erkek ve bayan deneklerin ise yarısı (20+30=50 kişi) halen üniversite öğrenimine devam eden gençlerdir. Denekleri tanıma bölümünden elde ettiğimiz ön bilgiye göre 6 erkek ve 16 bayan denek evli; 2 bayan denek boşanmış; 34 erkek ve 72 bayan denek ise bekar. İlgili çizelgede, boşanmış bayan denek sayısı, evli bayan denek sayısına eklenerek verilmiştir.

Çalışmanın Süresi:

Bu çalışmanın anket bölümü Mayıs 2004 tarihinde tamamlanmış olup; gözlem ve görüşme tekniklerini içeren saha çalışması ise tarafımızdan Eylül 2003’ten Haziran 2004 tarihine kadar Berlin’de gerçekleştirilmiştir. Gerekli yorum ve değerlendirmeler yapılırken bu gözlem ve görüşmelerde elde edilen bilgi ve verilerden de yararlanılmıştır.

Anket Sonuçları:

Uyguladığımız anketin sonuçları aşağıda üç çizelge halinde gösterilmiştir. Çizelgelerde erkeklere ait (**E**) sonuçlar, bayanlara ait (**K**) sonuçlar ve genel sonuçlar (**G**) ayrı ayrı verilmiştir. Ayrıca Çizelge-1’de anketin toplu bir sonucu, Çizelge-2’de üniversite öğrencilerine ait değerler, Çizelge-3’te ise evinde Almanca konuşmayı tercih eden gençlere (**A.K.**) ve evli genç bayanlara (**E.K.**) ait değerler önce denek sayısı, daha sonra yüzde oranları belirtilerek gösterilmiştir:

ÇİZELGE -1. Ankete katılanların tümünün genel değerlendirilmesi: (Toplam 100 kişi)

SORULAR	CEVAPLAR	E	%	K	%	G	%
1-Sivil toplum kuruluşuna üye misiniz?	Evet Hayır	14 26	35 65	13 47	20 80	27 73	27 73
2-Alman vatandaşı mısınız?	Evet Hayır	21 19	52,5 47,5	33 27	55 45	54 46	54 46
3- Aile içerisinde daha çok hangi dili tercih ediyorsunuz?	Almanca Türkçe	8 32	20 80	12 48	20 80	20 80	20 80
4- Türkiye’de herhangi bir yatırımınız var mı?	Evet Hayır	11 29	27,5 72,5	11 49	20 80	22 78	22 78
5- Evlenilecek eş adayının Türk olması sizce önemli midir?	Evet Hayır	28 12	70 30	43 17	70 30	71 29	71 29
6- Duğünlerde gelinin başından şeker, çerez, bozuk para gibi şeylerin atılması geleneği sürüyor mu?	Evet Hayır Bilmiyorum	22 17 1	55 42,5 2,5	37 18 5	60 30 10	59 35 6	59 35 6
7- Ölünün arkasından 7. 40 ve 52. gece törenleri ve mevlit okutulması geleneği devam ediyor mu?	Evet Hayır Bilmiyorum	30 1 9	75 2,5 22,5	45 5 10	75 10 15	75 6 19	75 6 19
8- Arefe günlerinde ve kandil gecelerinde, evinizde buhur (türsü) yakılır veya helva-aşure yapılır mı?	Evet Hayır Bilmiyorum	23 14 3	57,5 35 7,5	33 24 3	55 40 5	56 38 6	56 38 6
9- 6 Mayıs Hıdırellez günü ailece özel bir kutlama yapar mısınız?	Evet Hayır Bilmiyorum	4 26 10	10 65 25	8 51 1	13 85 2	12 77 11	12 77 11
10- Ailenizde, Ramazan’da iftara davet etme ve iftara gitme geleneği devam ediyor mu?	Evet Hayır Bilmiyorum	34 5 1	85 12,5 2,5	55 5 ---	90 10 ---	89 10 1	89 10 1
11- Zaman zaman fal baktırır mısınız?	Evet Hayır	4 36	10 90	19 41	30 70	23 -77	23 77
12- Ölünün arkasından olu aşı (helva, ekmek veya yemek) denilen ziyafet verme geleneği çevrenizde devam ediyor mu?	Evet Hayır Bilmiyorum	23 9 8	57,5 22,5 20	47 7 6	8 10 10	70 16 14	70 16 14
13- Ailenizde dini bayramlar öncesi bayram hazırlığı yapılır mı?	Evet Hayır	34 6	85 15	49 11	81 19	83 17	83 17
14- Ailenizde çocuk kırkılması töreni titizlikler uygulanıyor mu?	Evet Hayır Bilmiyorum	16 6 18	40 15 45	32 11 17	54 18 28	48 17 35	48 17 35
15- Çevrenizdeki duğünlerde, duğün öncesi kına gecesi yapılır mı?	Evet Hayır Bilmiyorum	37 1 2	92,5 2,5 5	59 -- 1	98 -- 2	96 1 3	96 1 3
16- Çevrenizdeki duğünlerde çeyiz asma ve çeyiz gösterme geleneği devam ediyor mu?	Evet Hayır Bilmiyorum	24 7 9	60 17,5 22,5	33 22 5	55 36 9	57 29 14	57 29 14
17- Yemeklerinizin Türk mutfağından olması sizin için önemli midir?	Evet Hayır	30 10	75 25	43 17	72 28	73 27	73 27
18- “19 Mayıs 1919” tarihi sizin için ne ifade etmektedir?	Atatürk’ün Samsun’a çıkışı Gençlik ve Spor Bayramı Bağımsızlık günü Millî Bayram Cevap yok Diğerleri	5 13 2 1 17 2	12,5 32,5 5 2,5 42,5 5	5 23 2 1 26 3	8 39 3 2 43 5	10 36 4 2 43 5	10 36 4 2 43 5
19- Boş vaktinizi daha çok nerede ve nasıl değerlendirirsiniz?	Gezi-Seyahat İnternette Cafede Kitap okuyarak Disko-barda Televizyon-sinema Spor yaparak Türk kahvesi-demeginde	3 5 2 7 4 6 11 2	7,5 12,5 5 17,5 10 15 27,5 5	9 5 5 12 2 18 8 1	15 8 8 20 3 30 14 2	12 10 7 19 6 24 19 3	12 10 7 19 6 24 19 3
20- En çok dinlemeyi tercih ettiğiniz müzik türü hangisidir?	Türk Halk Müziği Türk Sanat Müziği Türk Tasavvuf Müziği Türk Pop Müziği Batı (Yabancı) Müziği Fantezi-Arabesk Müzik	10 3 1 12 6 8	25 7,5 2,5 30 15 20	10 6 4 22 10 8	16 10 7 37 16 14	20 9 5 34 16 16	20 9 5 34 16 16
21- Nazara inanır mısınız, inanıyorsanız korunmak için ne yaparsınız?	Nazarlık takarım Muska takarım Kursun döktürürüm Bildigim duaları okurum Diğerleri Nazara inanmam	8 5 2 15 2 8	20 12,5 5 37,5 5 20	15 7 3 25 -- 10	25 12 5 42 -- 16	23 12 5 40 2 18	23 12 5 40 2 18
22- Berlin’de yaşayan Türklerin sizce en önemli sorunu (sıkıntısı) nedir?	Cevap yok İşsizlik-ekonomik Kültürünü kaybetme Dil Eğitim Yabancı düşmanlığı Vatan özlemi Dinden uzaklaşma Uyum sağlayamama Diğerleri	3 13 5 6 3 2 3 2 2 1	7,5 32,5 12,5 15 7,5 5 7,5 5 5 2,5	10 13 5 10 6 3 4 3 3 3	16 23 8 16 10 5 7 5 5 5	13 26 10 16 9 5 7 5 5 4	13 26 10 16 9 5 7 5 5 4

ÇİZELGE-2: Ankete katılan üniversite öğrencilerine ait sonuçlar: (Toplam 50 kişi)

SORULAR	CEVAPLAR	E		K		G	
		E	%	K	%	G	%
1-Sivil toplum kuruluşuna üye misiniz?	Evet	10	50	8	26	18	36
	Hayır	10	50	22	74	32	64
2- Alman vatandaşı mısınız?	Evet	10	50	7	56	27	54
	Hayır	10	50	13	44	23	46
3-Aile içerisinde daha çok hangi dili tercih ediyorsunuz?	Almanca	6	30	8	27	14	28
	Türkçe	14	70	22	73	36	72
4-Türkiye'de herhangi bir yatırımınız var mı?	Evet	7	35	8	27	15	30
	Hayır	13	65	22	73	35	70
5-Evlendikten eş adayının Türk olması sizce önemli midir?	Evet	12	60	19	63	31	62
	Hayır	8	40	11	37	19	38
6-Düğünlerde gelinin başından şeker, çerez, bozuk para gibi şeylerin atılması geleneği sürüyor mu?	Evet	10	50	18	60	28	56
	Hayır	10	50	9	30	19	38
	Bilmiyorum	---	---	3	10	3	6
7-Ölünün arkasından 7, 40 ve 52. gece törenleri ve mevlit okutulması geleneği devam ediyor mu?	Evet	15	75	22	74	37	74
	Hayır	---	---	4	13	4	8
	Bilmiyorum	5	25	4	13	9	18
8-Arefe günlerinde ve kandil gecelerinde, evinizde buhur (türstü) yakılır veya helva-şüre yapılır mı?	Evet	8	40	18	60	26	52
	Hayır	10	50	11	37	21	42
	Bilmiyorum	2	10	1	3	3	6
9-6 Mayıs Hıdırellez günü ailece özel bir kutlama yapar mısınız?	Evet	3	15	5	16	8	16
	Hayır	17	85	24	80	41	82
	Bilmiyorum	---	---	1	4	1	2
10-Ailenizde, Ramazan'da iftara davet etme ve iftara gitme geleneği devam ediyor mu?	Evet	17	85	28	93	45	90
	Hayır	3	15	2	7	5	10
	Bilmiyorum	---	---	---	---	---	---
11-Zaman zaman fal baktırır mısınız?	Evet	2	10	10	33	12	24
	Hayır	18	90	20	67	38	76
12-Ölünün arkasından ölü aşı (helva, ekmekek veya yemek) denilen ziyafet verme geleneği çevrenizde devam ediyor mu?	Evet	11	55	22	73	33	66
	Hayır	5	25	6	20	11	22
	Bilmiyorum	4	20	2	7	6	12
13-Ailenizde dini bayramlar öncesi bayram hazırlığı yapılır mı?	Evet	17	85	26	86	43	86
	Hayır	3	15	4	14	7	14
14-Ailğinizde çocuk kırıklaması töreni titizlikler uygulanıyor mu?	Evet	7	35	17	56	24	48
	Hayır	4	20	4	14	8	16
	Bilmiyorum	9	45	9	30	18	36
15-Çevrenizdeki düğünlerde, düğün öncesi kına gecesi yapılır mı?	Evet	18	90	30	100	48	96
	Hayır	---	---	---	---	---	---
	Bilmiyorum	2	10	---	---	2	4
16-Çevrenizdeki düğünlerde çeyiz asma ve çeyiz gösterme geleneği devam ediyor mu?	Evet	9	45	18	60	27	54
	Hayır	5	25	9	30	14	28
	Bilmiyorum	6	30	3	10	9	18
17-Yemeklerinizin Türk mutfağından olması sizin için önemli midir?	Evet	14	70	24	80	38	76
	Hayır	6	30	6	20	12	24
18-"19 Mayıs 1919" tarihi sizin için ne ifade etmektedir?	Atatürk'ün Samsun'a çıkışı	2	10	3	10	5	10
	Gençlik ve Spor Bayramı	4	20	13	43	17	34
	Bağımsızlık günü	2	10	2	7	4	8
	Millî Bayram	1	5	1	3	2	4
	Cevap yok	10	50	10	34	20	40
19-Boş vaktinizi daha çok nerede ve nasıl değerlendirirsiniz?	Diğerleri	1	5	1	3	2	4
	Gezi-Seyahat	1	5	4	13	5	10
	İnternette	4	20	2	7	6	12
	Cafede	2	10	2	7	4	8
	Kitap okuyarak	4	20	7	23	11	22
	Disko-barda	2	10	2	7	4	8
	Televizyon-sinema	2	10	8	27	10	20
	Spor yaparak	4	20	4	13	8	16
	Türk kahvesi-demeğinde	1	5	1	3	2	4
	20-En çok dinlemeyi tercih ettiğiniz müzik türü hangisidir?	Türk Halk Müziği	5	25	5	17	10
Türk Sanat Müziği		2	10	3	10	5	10
Türk Tasavvuf Müziği		1	5	3	10	4	8
Türk Pop Müziği		7	35	11	36	18	36
Batı (Yabancı) Müziği		3	15	5	17	8	16
Fantezi-Arabesk Müzik		2	10	3	10	5	10
21-Nazara inanır mısınız; inanyorsanız korunmak için ne yaparsınız?		Nazarlık takarım	4	20	6	20	10
	Muska takarım	2	10	3	10	5	10
	Kurşun döktürürüm	1	5	---	---	1	2
	Bildiğim duaları okurum	7	35	18	60	25	50
	Diğerleri	1	5	---	---	1	2
22-Berlîn'de yaşayan Türklerin sizce en önemli sorunu (sıkıntısı) nedir?	Nazara inanmam	5	25	3	10	8	16
	Cevap yok	2	10	6	21	8	16
	İşsizlik-ekonomik	7	35	4	13	11	22
	Kültürünü kaybetme	2	10	4	13	6	12
	Dil	3	15	4	13	7	14
	Eğitim	1	5	4	13	5	10
	Yabancı düşmanlığı	1	5	2	7	3	6
	Vatan özlemi	2	10	1	3	3	6
	Dinden uzaklaşma	1	5	1	3	2	4
	Uyum sağlayamama	1	5	2	7	3	6
	Diğerleri	---	---	2	7	2	4

ÇİZELGE-3: Evlerinde daha çok Almanca konuşulan gençlerle, evli genç bayanlara ait sonuçlar: (20-18 kişi)

SORULAR	CEVAPLAR	A.K.		E.K.	
		A.K.	%	E.K.	%
1- Sivil toplum kuruluşuna üye misiniz?	Evet Hayır	6 14	30 70	5 13	28 72
2- Alman vatandaşı mısınız?	Evet Hayır	11 9	55 45	11 7	61 39
3- Aile içerisinde daha çok hangi dili tercih ediyorsunuz?	Almanca Türkçe	20 ---	100 ---	6 12	33 67
4- Türkiye'de herhangi bir yatırımınız var mı?	Evet Hayır	6 14	30 70	5 13	28 72
5- Evlenilecek eş adayının Türk olması sizce önemli midir?	Evet Hayır	10 10	50 50	13 5	72 28
6- Düğünlerde gelinin başından şeker, çerez, bozuk para gibi şeylerin atılması geleneği sürdürüyor mu?	Evet Hayır Bilmiyorum	12 8 ---	60 40 ---	7 9 2	39 50 11
7- Ölünün arkasından 7, 40 ve 52. gece törenleri ve mevlit okutulması geleneği devam ediyor mu?	Evet Hayır Bilmiyorum	13 2 5	65 10 25	16 1 1	89 5,5 5,5
8- Arefe günlerinde ve kandil gecelerinde, evinizde buhur (türsü) yakılır veya helva-aşure yapılır mı?	Evet Hayır Bilmiyorum	9 9 2	45 45 10	8 8 2	44,5 44,5 11
9- 6 Mayıs Hıdırellez günü ailece özel bir kutlama yapar mısınız?	Evet Hayır Bilmiyorum	2 18 ---	10 90 ---	1 16 1	5,5 89 5,5
10- Aileğinizde, Ramazan'da iftara davet etme ve iftara gitme geleneği devam ediyor mu?	Evet Hayır Bilmiyorum	14 5 1	70 25 5	17 1 ---	94,5 5,5 ---
11- Zaman zaman fal baktırır mısınız?	Evet Hayır	7 13	35 65	2 16	11 89
12- Ölünün arkasından ölü aşı (helva, ekmekek veya yemek) denilen ziyafet verme geleneği çevrenizde devam ediyor mu?	Evet Hayır Bilmiyorum	11 6 3	55 30 15	16 2 ---	89 11 ---
13- Ailenizde dini bayramlar öncesi bayram hazırlığı yapılır mı?	Evet Hayır	14 6	70 30	16 2	89 11
14- Ailenizde çocuk kırklaması töreni titizlikler uygulanıyor mu?	Evet Hayır Bilmiyorum	6 8 6	30 40 30	13 3 2	72 17 11
15- Çevrenizdeki düğünlerde, düğün öncesi kına gecesi yapılır mı?	Evet Hayır Bilmiyorum	17 1 2	85 5 10	18 ---	100 ---
16- Çevrenizdeki düğünlerde çeyiz asma ve çeyiz gösterme geleneği devam ediyor mu?	Evet Hayır Bilmiyorum	11 6 3	55 30 15	10 8 ---	55 45 ---
17- Yemeklerinizin Türk mutfağından olması sizin için önemli midir?	Evet Hayır	13 7	65 35	11 7	61 39
18- "19 Mayıs 1919" tarihi sizin için ne ifade etmektedir?	Atatürk'ün Samsun'a çıkışı Gençlik ve Spor Bayramı Bağımsızlık günü Millî Bayram Cevap yok Diğerleri	2 4 1 1 12 ---	10 20 5 5 60 ---	1 7 2 2 5 1	5 40 10 10 30 5
19- Boş vaktinizi daha çok nerede ve nasıl değerlendirirsiniz?	Gezi-Seyahat İnternette Cafede Kitap okuyarak Disko-barda Televizyon-sinema Spor yaparak Türk kahvesi-demeğinde	2 3 3 4 2 3 3 ---	10 15 15 20 10 15 15 ---	5 1 ---	30 5 ---
20- En çok dinlemeyi tercih ettiğiniz müzik türü hangisidir?	Türk Halk Müziği Türk Sanat Müziği Türk Tasavvuf Müziği Türk Pop Müziği Batı (Yabancı) Müziği Fantezi-Arabesk Müzik	3 1 1 6 5 4	15 5 5 30 25 20	3 4 2 7 1 1	17 23 10 40 5 5
21- Nazara inanır mısınız; inanıyorsanız korunmak için ne yaparsınız?	Nazarlık takarım Muska takarım Kurşun doktorurum Bildiğim duaları okurum Diğerleri Nazara inanmam	3 5 --- 5 1 6	15 25 --- 25 5 30	2 2 --- 10 1 3	10 10 --- 58 5 17
22- Berlin'de yaşayan Türklerin sizce en önemli sorunu (sıkıntısı) nedir?	Cevap yok İşsizlik-ekonomik Kültürünü kaybetme Dil Eğitim Yabancı düşmanlığı Vatan özlemi Dinden uzaklaşma Uyum sağlayamama Diğerleri	4 4 3 2 1 --- 1 --- 3 2	20 20 15 10 5 --- 5 --- 15 10	2 4 1 4 2 1 1 1 1 1	11 24 5 24 11 5 5 5 5 5

Anketin Genel Olarak Değerlendirilmesi:

Yapılan anket çalışmasında, katılımcılara yöneltilen 30 sorudan 22 tanesi burada deşifre edilmiş ve katılımcıların verdikleri cevaplar bu çalışmada yorumlanarak değerlendirilmiştir.

Ankete katılan üniversite öğrencilerinde, evli bayanlarda ve evinde Almanca konuşanlarda daha farklı sonuçlar ortaya çıktığı için bunlardan ayrıca bir veri tabanı oluşturularak çizelgeler hazırlanmıştır (Çizelge-2. ve 3.). Bu bölümde ankette kullanılan soruların sırası izlenerek bir değerlendirme yapma yoluna gidilmiştir.

1- Berlin'de değişik amaçlarla kurulmuş ve bir çoğu çeşitli kültürel aktivitelerde bulunan 100 civarında Türk derneği mevcuttur. Bu dernekler arasında hemşehricilik esasına, mezhepsel farklılıklara ve ideolojik yönelimlere dayanan dernekler mevcut olduğu gibi; spor klüplerinin kurduğu dernekler, kahvehane dernekleri, kadın dernekleri, eğitimci dernekleri, öğrenci dernekleri, cami dernekleri, işveren dernekleri ve azınlık dernekleri gibi dernekler de faaliyetlerine devam etmektedir. Bu derneklerden bazıları Avrupa Türk Federasyonu, Avrupa Alevi Birlikleri Federasyonu, Avrupa Türk Birliği, Diyanet İşleri Türk İslam Birliği (DİTİB), Avrupa Atatürkçü Düşünce Dernekleri ve İslam Federasyonu gibi bazı üst kuruluşlara bağlıdır. Bu dernekler yasaldır; ancak Alman hükümeti tarafından gizli ya da açık biçimde izlenmektedir. Demokratik toplumların vazgeçilmez olan sivil toplum kuruluşları Alman yasalarıyla kurulur ve korunur; onlara birtakım haklar tanınır, bazılarının söylemi ciddiye alınır ve onlara parasal destek sağlanır. Dolayısıyla, Berlin'de yaşayan Türkler de bu haktan sonuna kadar yarar-

lanmayı bilmişler ve çeşitli amaçlarla farklı derneklerin çatısı altında bir araya gelmişlerdir.

Dernekler aidiyet duygusunun, kültürel kimliklerin ve ideolojik eğilimlerin öne çıktığı mekanlardır. Berlin'de yaşayan kimi Türk gençleri de çeşitli düşüncelerle bu derneklere üye olmuşlardır. Ankette bayanların % 20'si bir Türk derneğine üye iken bu oran erkeklerde % 35'i bulmaktadır. Dernekler bilinçlenmenin, organize olmanın, hak aramanın ya da topluma hizmet götürmenin birer aracıdır. Üniversite gençlerinde de doğal olarak bu oran yükselmiş; bayanlarda %26, erkeklerde ise % 50'ye ulaşmıştır.

Dernekler toplumu, toplum ve fert bazında kontrol etmenin bir aracı olarak iyi yönde değerlendirilebilirse; Türk devletinin resmi organlarının müdahalesine ve yönlendirmesine şiddetle karşı çıkan Alman hükümetinin de tepkisini çekmeden, Türkiye Cumhuriyeti kültür politikalarının gayr-ı resmi temsilcisi, takipçisi ve uygulayıcısı olarak bir işlevsellik kazanabilirler. Türk kimliğinin korunması adına bundan sonra da bu derneklere çok görev düşecektir.

2- Alman vatandaşlığına geçiş konusu hassas bir konudur ve yurtseverliğin ne kadar göstergesi olduğu da tartışma götürür. Çünkü zamanında Türk hükümetleri oradaki sivil toplum kuruluşlarını da aracı kılarak Alman vatandaşlığına geçiş konusunda Türk vatandaşlarını yönlendirmiş; hatta çifte vatandaşlık diye sonradan Almanya'nın karşı çıkacağı ve karşı tedbirler alacağı bir uygulamayı da başlatmıştır. Genellikle ailelerinin yönlendirmesiyle bu konuda tercih yapan gençler çoğunlukla Alman vatandaşlığını kabul etmişlerdir. Bu konudaki genel değerlendirme %54 evet, %46 hayırdır. Bayanlarda bu oran biraz daha yüksektir. Evli bayanlarda ise evet

oranı %61'e kadar yükselmektedir.

Genel olarak Alman vatandaşlığı talebinde bulunanlar, vizesiz seyahat etme, seçme ve seçilme hakkına sahip olmakla birlikte; Almanya'ya daha kolay entegre olmakta ve bürokratik işlemlerini daha hızlı yürütebilmektedir (Yıldız 2005: 11). Bu tercih ayrıca, yabancı düşmanlığına karşı Almanya'ya aidiyetin bir göstergesi olarak da yorumlanabilir.

Alman vatandaşlığına geçiş oranın bayanlarda daha yüksek çıkması ise, bayanların kendilerini daha fazla güvence de hissetmek istemeleri olarak yorumlanabilir. Ayrıca bu oran, Berlin'de yaşayan Türk bayanların tek başına karar alabilme, uygulayabilme ve kendi ayakları üzerinde durabilme çabasındaki gayretin rakamsal bir karşılığı olarak da kabul edilebilir.

Türkiye Araştırmalar Merkezi'ne göre Alman vatandaşlığına geçen Türklerin sayısı 840.000'i bulmuştur. Bu sayının da 600.000'i seçmen yaşına erişmiştir (Uluengin 2005: 15). Bu rakam Almanya'daki Türk lobiciliği ve ülke siyasetine etki bağlamında yadsınamayacak bir rakamdır.

3- Aile içerisinde, ev ortamında yapılan günlük konuşmalarda Almanca'yı tercih oranı gençler arasında %20'dir. Ancak bu rakam üniversite gençleri arasında %30'lara kadar çıkmaktadır. Zaten Almanca'yı iyi öğrenme ve kullanma ile öğrenime devam etme arasında da bir paralellik vardır. Çünkü üniversiteye devam etmek için iyi bir lise grubunda (Gymnasium ya da en azından Realschule'de) öğrenim görmek gerekir. Bu liselerde öğrenim görebilmenin şartı da dili iyi öğrenmek, kullanmak ve buna paralel olarak, ilköğretimde başarılı olmaktan geçmektedir.

4- Almanya'daki genç Türkler birinci neslin aksine Türkiye'ye değil de Al-

manya'ya yatırım yapmayı tercih etmektedirler. Gençlerin bu kararında ailelerinin ve aile büyüklerinin daha önce Türkiye'de yaptıkları yatırımların onlara ciddi anlamda bir dönerinin olmamasının etkisi elbette büyüktür.

K. Adenauer Vakfı tarafından yapılan ankete göre Almanya'daki Türklerin %49'u kendilerini Almanya'ya bağlı hissetmektedirler (Yıldız 2005: 12). Ayrıca Türkiye'ye değil de Almanya'ya yatırım yapma tercihi, Türklerin artık orada kalıcı olmayı düşündüklerini gösterir ki, Türkiye'nin bu insanlar üzerinden Almanya ve tüm Avrupa'yla kuracağı ticari ilişkiler de elbette Türkiye'nin yararına olacaktır.

Türkiye'nin yatırım konusunda son dönemde tercih edilmemesinde, Berlin'deki ve tüm Almanya'daki ekonomik olumsuzlukların ve daha önce Türkiye'den giderek oradaki insanların paralarını yatırım yapma vaadiyle alıp heba eden kişi ve kuruluşların da elbette etkisi vardır.

5- Yabancılarla yapılan evlilik kültürel farklılaşmanın en önemli göstergelerindedir. Çünkü, doğacak çocukları anne, büyük ölçüde kendi dil ve kültürüyle yetiştirmektedir. Yabancı annenin yetiştireceği çocuk iki kültür arasında bocalayacak, belki de toplum dışına itilecektir. En azından Türk kültürüne daha uzak, yabancı kültürlerle daha yakın davranışlar sergileyecektir. İnsanın kendi milletinden biriyle yapacağı evlilik, kendi kültürünü koruma ve asimile olmama noktasında elbette büyük yarar sağlayacaktır. Gençlerin yapacakları evlilikte, daha çok Türk eş adayını tercih etmeleri kendi kültürlerine ve kimliklerine sahip çıkma düşüncesini yansıtmaktadır. İki Almanya'nın birleşmesinden sonra kısmen artış gösteren yabancı düşmanlığı sendromu Türk gençlerinin

de tepkisel olarak evlilik konusunda yabancılar karşısı mesafeli durmasına neden olmaktadır.

6- Anadolu'da yapılan düğünlerde gelinin başından bağlamına göre, çerez, şeker, bozuk para, fındık, mısır vs. atma (saçma) geleneği vardır ki, bu hem bolluğu hem de eski Türklerde iyelere sunulan saç örneğini çağırıştırır.

Berlin'de yaşayan gençlerimizin yarıdan fazlası bu geleneğe şahit olmuş ya da en azından bu gelenekten haberdar olmuştur. Ancak oranın, bayanlarda biraz daha yüksek çıkması; bayanların bu konularda daha hassas ve bu geleneği taşıma ve aktarma açısından erkeklere oranla daha işlevsel olmalarından kaynaklanmaktadır.

7- Günümüzde Anadolu'nun pek çok yerinde; kırsalında, şehrinde, ölen kimselerin ardından yakınları tarafından dini pratik mahiyetinde törenler yapılır ki; bunların başında mevlit okutulması gelmektedir. Mevlit ya da diğer ritüeller genellikle belirli (7, 40, 52.) gün ve gecelerde yapılır. Bu gelenek gençler tarafından % 75 oranında tanınmaktadır. Ancak evinde Almanca konuşan gençlerde bu oranın % 65'e kadar gerilediği görülmektedir.

8- Yine kutsal günlerde tütsü yakma, helva-aşure yapma ve dağıtma geleneği İslamî kılıf giydirilmiş eski Türk inançlarının, Anadolu'daki bir uzantısı olarak devam etmektedir. Bu gelenek, bugün Anadolu'nun hemen her yerinde bilinir ve uygulanır. Berlin'de de gençlerin yarıdan fazlası bu geleneğin uygulamasından haberdardır ya da bizzat geleneğin uygulayıcısıdır.

9- Hıdırellez geleneği, son yıllarda Anadolu'da unutulmuş ya da genç nesiller tarafından terk edilmeye yüz tutmuş bir gelenektir. Ancak yine de bazı bölgelerimizde titizlikle icra edilmekte ve

genç nesillere aktarılmaktadır. Berlin'deki gençlerimizin de büyük çoğunluğu Hıdırellez kültüründen ve kültüründen büyük oranda habersizdir.

10- Türklerin İslamiyet öncesi yaşattıkları inanç ve ritüellerinden pek çoğu bugün de onların kültürel kimliklerini belirleyici bir nitelik taşımaktadır. Ancak İslamiyet'ten sonra edinilmiş olan dini pratikler de Türk kültüründe önemli bir yer edinmiştir. Bu pratikler kültürel değişim açısından önemli bir gösterge durumundadır.

Ramazan ayı Türkiye'de farklı geçer ve belki de onu farklı kılan en önemli şey verilen iftarlar ve iftar sofralarıdır. Bu bir kültürel değerdir ve Berlin'deki Türk gençleri de bu geleneği büyük oranda tanımakta hatta yaşatmaktadır.

11- Fal, kitaplı dinlerce reddedildiği için batıl inanış olarak kabul edilmektedir. İnsanların bilgilendirilmesi ve bilinçlenmesi sonucu bu tür inançların ve pratiklerin zayıfladığı görülmektedir. Ancak Türkiye'de olduğu gibi Berlin'de de genç bayanların erkeklere oranla bu geleneğe daha fazla ilgi göstermesi, geleneğin yapısı ile ilgili bir durumdur. Çünkü gelenek daha çok arkadaş ortamlarında, çay partilerinde, altın günlerinde vb. ev toplantılarında icra imkanı bulabilmektedir.

12- Ölünün ardında yemek verme hatta kurban kesme geleneği esasen İslamiyet öncesi Türk kültürüne kadar ulaşmaktadır. Bu gelenek bugün Berlinli Türkler arasında da yoğun biçimde yaşatılmakta ve Türk gençleri tarafından gözlemlenmektedir. Bu konuda, genelde % 70 olan evet rakamı, evlerinde Almanca konuşan gençler arasında %55'e kadar gerilemektedir.

13- Dini bayramlar Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Barış, dost-

luk, dayanışma ve huzur günleridir. Bugünler için önceden bazı hazırlıklar (yemek, temizlik, kıyafet vb.) yapılır. Bu hazırlıklar, bayramlara sahip çıkma, saygı duyma ve kabullenme ifade eden tavırlardır. Evinde bayram hazırlığı yapıldığını gören ve böylece bunun havasına girerek bu kültürü tanıyan ya da edinen Türk gençlerinin genel oranı %83'tür. Bu oran evlerinde Almanca konuşulan gençlerde biraz düşüş göstermektedir.

14- Çocuk kırklaması töreni; çocuğun, doğumundan kırk gün sonra özel biçimde yıkanması olarak özetlenebilir ki, Anadolu'nun pek çok yerinde bilinmekte ve uygulanmaktadır. Genel tabloda % 48 çıkan geleneği tanıma oranı, bayanların genelinde % 54'e, evli bayanlarda ise % 72'ye yükselmektedir. Bu sonuç elbette doğaldır. Çünkü, gelenekle daha çok yüzleşen bayanlardır; özellikle de evli ve çocuklu bayanlar.

15- Berlin'de yaşayan Türk gençlerinin neredeyse tamamı, özellikle evlilik töreninin vazgeçilmez bir bölümü olarak kabul edilen kına gecesi kutlama geleneğini tanımaktadır. Özellikle oranın bayanlarda daha yüksek çıkması da normal karşılanmalıdır. Çünkü gelenek, genellikle bayanlar arasında icra edilmektedir.

16- Diyebiliriz ki Anadolu'nun tamamında genç kızlar, evlenmeden önce evlilik hazırlığı olarak sanat değeri yüksek el işlemleri hazırlarlar. Bunlar düğün öncesi gelinin yeni evine getirilir ve orada sergilenir. Ancak Türk kadını iş hayatına atıldıktan sonra bu geleneği devam ettirme konusunda zaafa düşmüştür. Çünkü çeyiz hazırlamak için her şeyden önce geniş bir zamana ihtiyacı vardır.

Berlin'de, değişen hayat şartları bu geleneği, sürdürülebilme noktasında bi-

raz gerilere itmiştir. Çünkü oradaki genç kızlar çoğunlukla ya öğrencidir, ya da ailesine parasal destek sağlamak için çalışmaktadır ve çeyiz hazırlamaya pek vakti de yoktur. Bu nedenle geleneğin sürdüğünü ifade edenlerin oranı % 57 olarak tespit edilmiştir.

17- Mutfak kültürü de toplumun genel olarak kültürel kimliğini belirleyen unsurlardandır. Bugün Berlin'de Türk market, lokanta ve dönerci imbisserlerinin sayısı o kadar çoğalmıştır ki, Almanların bile % 33'ü ayakta yemek yeme kültürü olarak "döner"i tercih eder olmuştur. Türk mutfakını özellikle tercih etme oranı genç Türkler arasında % 73 oranındadır. Ancak bu oran Almanca'yı tercih eden gençlerde % 65'e, evli bayanlarda ise % 61'e gerilemiştir. Bayanlarda oranın düşük çıkmasında yine iş hayatının etkisi görülmektedir.

18- Bu soru ile gençlerin Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda kilometre taşı olan ve sonradan milli bayram olarak kutlanan ulusal bir günden ne ölçüde haberdar oldukları sınıanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim ataşeliğine bağlı olarak pek çok öğretmen ve eğitimci geçmişte olduğu gibi bugün de Berlin'de görev yapmaktadır. Bu öğretmen ve eğitimci seçmeli de olsa Alman okullarında Türkçe dersleri vermektedirler. Ankete katılan gençlerin büyük çoğunluğu da, geçmişte Türk öğretmenlerden az ya da çok yararlanmışlardır. Ancak milli bir bayramımız olan "19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı"ndan gençlerimizin % 43'ünün hiç haberi yoktur. Bu oranın üniversite öğrencilerinde % 40'a gerilediği, aile ortamında Almanca konuşmayı tercih edenlerde ise %60'ı bulduğu görülmektedir.

19- Gençlerin boş vakitlerini değerlendirme biçimi de artık kültürel bir değer haline dönüşmüştür. Buradaki Türk

gençlerinin en fazla televizyon seyrederek, film izleyerek, spor yaparak, kitap okuyarak, seyahat ederek ve internet ortamında vakit geçirdikleri ankete yansıyan sonuç olmuştur.

20- Müzik kültürü ve tercihi kültürel kimliği belirleme noktasında önemli bir ölçektir. Berlinli genç Türkler genel olarak Türk halk müziğini ve Türk pop müziğini tercih etmekle aslında kimlik konusunda tereddüt etmediklerini göstermişlerdir.

21- "Nazar", dini-İslami bir söylem gibi durmasına karşın, ondan korunma pratikleri bize, eski Türklerin kara iyelerden korunma pratiklerini kısmen hatırlatır mahiyettedir. Ancak nazar, dini-İslami bir kavram ve konu olduğu içindir ki gençlerin % 40'ı bundan dua okuyarak korunmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Nazarlık takmayı tercih edenlerin oranı da yadsınamayacak derecede yüksektir: %23.

Nazara karşı dua okumayı tercih etme oranının bayanlarda % 42'ye, evli bayanlarda ise % 58'e kadar yükseldiği görülmektedir. Bu oran, kadınların bu konudaki ilgi ve hassasiyetini de ortaya koymakta; ayrıca mistik duyguların onlarda daha yoğun yaşandığını göstermektedir.

22- Berlin'de yaşayan gençler açısından en önemli sorun ekonomiktir, yani işsizlik ve gelecek kaygısıdır. Dil problemi, ki bu işsizliği tetikler; kültürünü yitirme yani asimile olma problemi ve eğitim diğer önemli problemler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç:

Bugün Berlin'de yaşayan Türk nüfusu genellikle belirli semtlerde yoğunlaşma göstermektedir. Bu yoğunluk, akraba ilişkileriyle de desteklendiğinde oto-kontrol sistemine dönüşebilmekte ve

böylelikle geleneğin edinimi ve sürdürülebilirliği daha kolay sağlanmaktadır. Ancak, bu tür toplu yaşam (Gettolaşma) biçimi, annenin bazen Almanca bilmesi ya da anne-babanın yoğun iş hayatında bulunmasıyla dezavantaja dönüşebilmektedir. Çünkü bu durum, Türk gençlerinin Almanca öğrenimini yeterince sağlayamamalarına, dolayısıyla da okulda başarısız olmalarına ve eğitimlerini tamamlayamamalarına neden olmaktadır. Eğitimlerini yeterince alamayan gençlerin Berlin'de iş bulmaları zorlaşmakta; iş bulamayan bazı gençler psikolojik sorunlar yaşamakta, hatta suça ve uyuşturucuya yönelebilmektedir.

Son yıllarda Alman cezaevlerinde yatan Türk mahkumların sayısında gözle görülür bir artış vardır ki; bunun en önemli nedeni işsizlik, gençlerin Alman eğitim sistemine uyum sağlayamamaları ve ailevi sorunlardır (Şen 1991:42). Aslında eğitim pek çok sorunun aşılmasında en önemli unsurdur. Türk çocuklarının ve ailelerinin gayretiyle Almanya'da yaklaşık 30.000 olan Türk üniversite öğrencisi sayısı daha da yükselecek ve bu rakamsal artış sorunların azalmasına katkı sağlayacaktır.

Türk işçilerin Almanya'ya ilk gidişlerinde pek çok kişinin düşündüğü ve konuştuğu bir konu vardı: Bu giden vatandaşlarımız kısa bir süre sonra memleketine bol döviz getirecekler ya da gönderecekler; böylece ülkemiz döviz darboğazlarını az hasarla atlatabilecekti (Gözaydın 1991:155). Bu düşünce ilk zamanlar belki gerçekleşmiştir. Ancak bugün Almanya Türkleri, özellikle de genç Türkler hızla Alman vatandaşlığına geçmekte, yatırımlarını artık Almanya'da yapmakta ve orada kazandıklarını orada harcamaktadırlar. Dedelerinin ya da babalarının bol para kazanıp, yurda daha fazla döviz gönderme adına en kötü şart-

larda yaşamayı tercih etmelerine karşın; gençler daha rahat ortamda yaşamayı, çalışmayı ve para harcamayı istemektedirler. Yine bu gençler "geleneksel kültürel kimliğin yeniden üretimi sürecinde yaşadıkları toplumun baskın değerlerinden de etkilenerek (Küçükcan 2004:2)" farklı düşünce ve davranış biçimleri geliştirebilmektedirler. Almanya'da yasalar gereği uyuşturucu kullanımı serbesttir; cinsellik algılaması Türk milletinin geleneksel değerlerine zıttır. Dolayısıyla uyuşturucu illetiyle ve cinsellikle tanışma yaşının küçüklüğü oradaki genç Türkler için de geçerli olabilmektedir. Hatta doğallık dışı davranış biçimi olan homoseksüel ilişkilerin; gay ve lezbiyenlerin, hatta bizim toplumumuzun reddettiği birtakım değerlerin orada çok daha normal şeylermiş gibi algılanması ve hayatın içine sokulması; bu olumsuzlukları bizim insanlarımızla da bazen karşı karşıya getirebilmektedir. Bu nedenle iki kültür arasında kalan gençlerimizin kişilik bozukluğu yaşamamaları, kendi kültürlerine sırt çevirmemeleri ve her iki toplum için de faydalı bireyler olabilmeleri için, önce ana dilleri olan Türkçe'yi iyi öğrenmeleri ve edinmeleri, daha sonra da Türk milletine ait temel kültürel değerleri sağlam almaları gerekmektedir.

Aile ve çevre şartları kültürel kimliğin oluşumu ve aktarımında birinci derecede önemlidir. Kültürel değerlerin genç kuşaklara aktarımında ailede konuşulan dil, yani anadil çok önemli bir faktördür. Çünkü bu değerlerin yeni nesle aktarımı dil aracılığı ile, sosyal etkileşim ortamında gerçekleşmektedir. İnsanlar özellikle çocukluk devresinde içinde bulunduğu kültürel uyarıcılarla sürekli etkileşim halindedir. Bu uyarıcılar evin kuralları olabilir, yemek alışkanlıkları olabilir, giyim-kuşam alışkan-

lıkları olabilir. Çocuklar bu sosyal etkileşimlerle kendi kültürel değerlerini de öğrenecekler ve o ailenin, hatta o toplumun bir üyesi olduğunu hissedeceklerdir (Yazıcı 2003:48). Anadili eğitiminin sağlanmadığı çocuklarda, ileride kişilik bozuklukları görülebileceği gibi; kendi toplumunun değer yargılarına sırt dönme, geleneği edinememe, yaşadığı topluma ayak uyduramama gibi sorunlar da bazen yaşanabilmektedir. Evinde daha çok Almanca konuşulan ya da Almanca konuşmayı tercih eden gençlerde geleneği tanıma ve edinme açısından oranların daha düşük çıkmasının bir nedeni de budur. Gençler kendi milletinin diline uzaklaştıkça kültüründen de habersiz olabilmektedir.

Bunun bilincinde olan yeni kuşak Türk gençleri Türklere ait çeşitli sosyal mekanlarda Türk toplumunun değerlerini edinirken, bir taraftan da Avrupa toplumunun değerlerini benimsemektedir. Bu süreç iki dili mükemmel kullanan, hem anavatanlarına hem de yaşadıkları ülkeye bağlı, iki vatanlı, iki kimlikli bir kuşak oluşturmaktadır (Taşdelen 2002:125).

Sosyolog A. Bentheim ise, sosyal problemlerin büyümesi ile Türklerin geleneklerine bağlılıkları arasında bir ilgi kuruyor ve gençlerin iki kültür arasında sıkışıp kaldıklarında, dedelerinin net çizgileri olan geleneksel dünya görüşlerine kendilerini yakın hissettiklerini belirtiyor (2000: 35). Bu da elbette bu gençlerin temel kültür değerlerini iyi edindiklerini ve zorluklarla karşılaştıklarında bir liman gibi bu değerlere sığındıklarını gösterir ki; dünyanın her yerinde ciddi problemlerle karşılaşan ya da kültürel çatışma yaşayan insanlar kendi kimliğine, kültürüne, o kültürün temsilcisi olan diğer bireylere yakınlaşmak ister.

Almanya'daki Türk gençlerinin aslında kendi kültürel değerlerine, inançlarına, kimliklerine sahip çıkması Alman devleti ve vatandaşları için de olumlu olacaktır. Almanlar, Türklerin asimile olmasını, kültürsüz ve kimliksiz kalmalarını değil; onların kendi dilleriyle, kültürleriyle, inançsal değerleriyle dimdik ayakta durmalarını teşvik; bunun sağlanması için gerekli kolaylıkları da temin etmelidir. Çünkü, Türkler bundan sonra din değiştirip Hıristiyan, ırk değiştirip Alman olacak değillerdir. Olsa olsa kendi kültüründen koparılmış, Alman patentine uydurulmuş, asimile olmuş, kimliksiz, kişiliksiz, yozlaşmış, başıboş insanlar elde edebilir ki; bu insanların legal olmayan davranış sergilemesi, anarşik olaylara girişi, çevresini rahatsız etmesi, kısaca suç işlemesi ihtimali oldukça yüksektir. Bundan da en fazla olumsuz etkilenecek olan Alman toplumu ve devletidir.

Sonuç olarak, gençlerin onaylayıp onaylamadıkları fikri alınmadan; daha çok geleneği tanıyıp tanımadıklarını tespitine yönelik bu çalışma sonunda, dini ve kültürel aidiyetlerin çözülmediği, yarım asır sonunda Berlin bağlamında Almanya Türk Toplumu'nun, Türkiye'deki soydaşlarıyla pek çok şeyi paylaşım noktasında paralellik gösterdiğini, Türk gençlerin Almanya'yı her şeyden önce yeni vatanları (neue Heimat) olarak gördüklerini; ancak vatandaşlıklarını Türk kimliğini ve geleneksel değerlerini yitirmeden sürdürmek istediklerini gördük. Bu konuda bizlere de çok büyük görevler

düşmektedir: Geçmişte bu insanlarımızın eğitim ve entegrasyon sorunlarını, birtakım beklentilerini, dini ihtiyaçlarını düşünmeden; daha çok onların getirecekleri dövizlerle ilgilendik. Belli bir bilinçlendirme politikası programlı olarak yürütülmediğinden, belki de bugünkü nesiller paralarını buldukları ülkeye yatırmakta, ülkemiz ekonomisine daha az fayda sağlamaktadırlar. Bazı aşırı akımların gelişmesinde, bir başıboşluk görülmesinde ve kimi değerlerin yitirilmesinde bu insanların ihmal edilmesi ve onlara gerekli ilginin gösterilmesi yatmaktadır.

KAYNAKLAR

- Bentheim, Alexander (2005), "Kimlik Arayışı", "Deutschland", S. 3/2005.
- Gözyayın, Nevzat (1991), Folklor Dünyasından, Ankara, Yargı Yayınları.
- Küçükcan, Talip (2004), "Avrupa'daki Türk Gençlerinin Dini Hayatı", "Diyabet Avrupa", S.60.
- Özdamar, Emine Sevgi (2004), "Röportaj", "Hürriyet Gazetesi Avrupa Baskısı", 24 Şubat.
- Şen, Faruk (1991), Almanya'daki Türkiye, İstanbul, Evrim Yayınları.
- Taşdelen, Musa (2002), "Batı Avrupa'daki Türklerin Kültürel Kimlikleri", "VI. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi", Ankara.
- Türkdoğan, Orhan (1973), Batı Almanya'nın Bir Kentinde Türk İşçilerinin Sosyo-Ekonomik Yapısı, Ankara, Sevinç Matbası.
- (1984), İkinci Neslin Dramı, İstanbul, Orkun Yayınevi.
- Uluengin, Hadi (2005), "Alamancı Seferberliği", "Hürriyet Gazetesi", 3 Eylül.
- Yazıcı, Zeliha (2003), "İki Dilli ve Çok Kültürlü Ortamlarda Yetişen Çocuklar İçin Anadilinin Gerakliliği", "Yeni Yurt", S.1.
- Yıldız, Şerife (2005), "Almanya'daki Türklerde Sosyal Yaşam; Dil, Kültür ve Edebiyatla İlgili Gelişmeler", "Millî Folklor", S. 66.